

HOOFSTUK VI: LEEFSTYL-RUBRIEKE IN *DIE BOEREVROU*

Die ontleding van hierdie verdere groep rubrieke en gereelde aflewings in *Die Boerevrou*, versterk die indruk dat daar 'n definitiewe wisselwerking tussen die redaksiekantoor en die lesers van die tydskrif bestaan het. Verdere gevolgtrekkings waartoe die hedendaagse leser van hierdie Leefstyl-bydraes kom, is die feit dat die uitruil van idees, baie spontaan plaasgevind het. Hierdie wedersydse vertrouwe en gevolglike interaksie het uitgekring en is ook tussen die historiese lesers onderling sigbaar.

1. Ruilkolom, vrae en wenke

Aanvanklik is alle vrae, wenke en resepte wat deur lesers ingestuur is, in een rubriek met die naam *Resepte en Huishoudelike Wenke* opgeneem. So het lesers byvoorbeeld raad teen muise tussen die resepte gekry.⁵⁶³ Met die vierde uitgawe van *Die Boerevrou* is die resepte en wenke in twee aparte afdelings verdeel, met die kookwenke ook by die wenke-gedeelte.⁵⁶⁴ Toe die rubriek met die resepte later 'n nuwe naam gekry het, het daar steeds soms vrae van lesers en huishoudelike wenke saam met die resepte verskyn.⁵⁶⁵

Reeds in September 1919 het Mabel Malherbe 'n behoefte by lesers bespeur en 'n plan aan die hand gedoen om een bladsy per uitgawe aan klein advertensies te wy, sodat artikels wat vir een persoon nie meer bruikbaar was nie, tweedehands aan iemand anders, wat dit dalk nog kon gebruik, verkoop kon word. Vier-en-twintig woorde kon vir 'n halfkroon geplaas word.⁵⁶⁶

⁵⁶³Resepte en Huishoudelike Wenke, *Die Boerevrou*, April 1919, p. 25.

⁵⁶⁴Resepte, *Die Boerevrou*, Junie 1919, p. 20; Huishoudelike Wenke, *Die Boerevrou*, Junie 1919, p. 20.

⁵⁶⁵Solang as die lepel in die pappot staan, treuren wij nog niet!, *Die Boerevrou*, Maart 1921, pp. 33,35,37.

⁵⁶⁶Redaksie, *Die Boerevrou*, September 1919, pp. 2,3.

So het die ruilkolom ontstaan en twee jaar later, in September 1921, het dit gratis geword om iets daarin te adverteer. Alle vrae en wenke is ook mettertyd daarheen verskuif.⁵⁶⁷ Dit het baie gewild geword en die behartiging daarvan het waarskynlik so baie van die kantoorpersoneel se tyd in beslag geneem dat dit teen Januarie 1927 nodig was om aan te kondig dat slegs intekenaars gratis van die ruilkolom gebruik kon maak⁵⁶⁸ en vanaf Junie 1929 was dit vir die uitsluitlike gebruik van intekenaars gereserveer.⁵⁶⁹

Vanaf Julie 1922 het dié rubriek as *Ruilkolom, vrae en wenke*, bekend gestaan waarin lesers 'n ongelooflike uiteenlopende hoeveelheid inligting en goedere kon uitruil of verkwansel.⁵⁷⁰ Resepte en naaldwerkpatrone,⁵⁷¹ musiekstukke en idees vir basaars,⁵⁷² seëls en raad teen kakkerlakke⁵⁷³ is byvoorbeeld uitgeruil. Troeteldiere en tweedehandse messestelle, boeke en klere is te koop aangebied⁵⁷⁴ en verskeie dienste is geadverteer, van konfytkook tot hekelwerk. 'n Sekere mev. E.V. het selfs 'n "eersteklas lykwa" geadverteer.⁵⁷⁵

In Augustus 1924 het Nonnie laat weet dat sy goeie besigheid maak deur die ruilkolom.⁵⁷⁶ Dit blyk dat sy nie die enigste leser was wat met groot vrug van *Ruilkolom, vrae en wenke* gebruik gemaak het nie. Mev. A.M. Celliers se pere en moskonfyt was ook uitverkoop⁵⁷⁷ en Joey het almal bedank wat op haar advertensie

⁵⁶⁷Redaksie, *Die Boerevrou*, September 1921, p. 2.

⁵⁶⁸Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Januarie 1927, p. 52.

⁵⁶⁹Redaksie, *Die Boerevrou*, Junie 1929, pp. 2,7.

⁵⁷⁰Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Julie 1922, p. 35.

⁵⁷¹Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Junie 1922, p. 19.

⁵⁷²Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Maart 1922, p. 35; Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, April 1922, pp. 33,35.

⁵⁷³Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, September 1927, pp. 41,50; Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Desember 1929, p. 59.

⁵⁷⁴Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, November 1926, p. 9; Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, September 1927, pp. 41,50; Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Mei 1925, p. 51.

⁵⁷⁵Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Julie 1928, pp. 51,53; Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, November 1927, p. 51.

⁵⁷⁶Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Augustus 1924, pp. 35,54.

⁵⁷⁷Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Julie 1928, pp. 51,53.

vir naaldwerk gereageer het en was jammer dat sy nie almal kon help nie.⁵⁷⁸ In Mei 1928 het die Dames Muller van Ermelo geadverteer dat hulle breiwerk aanneem en kralewerk kan doen. In Julie het hulle almal bedank vir die baie bestellings en laat weet dat hulle nog meer werk kan inneem. Dit was eers twee jaar later dat lesers verneem het dat hulle twee blinde susters is, toe mev. M.J. Heuff vertel het van die blinde familie Muller wat naby haar woon en wat die allermooiste naaldwerk doen.⁵⁷⁹

Klagtes oor die gehalte van sommige van die ruilkolom-produkte in so 'n groot en uitgestrekte netwerk, was onvermydelik en in 1925 en 1928 moes die redaktrise ingryp en bepaal dat geen tweedehandse klerasie of boeke meer in die ruilkolom geadverteer mag word nie.⁵⁸⁰ Sy was bekommerd dat dit ook *Die Boerevrou* in 'n ongunstige lig kon stel.⁵⁸¹

Tog was dit 'n baie nuttige en leersame rubriek vir letterlik honderde lesers van *Die Boerevrou*. Daarsonder sou niemand geweet het dat mev. G.J.P. afvallappies nodig het om haar bedlêende suster besig te hou nie,⁵⁸² mev. Van R. se dogtertjie sou nooit 'n Fox Terrier hondjie gekry het nie⁵⁸³ en mev. A.S.J. van der Walt sou altyd bly wonder het hoekom haar gemmerkonfyt nie 'n sukses was nie.⁵⁸⁴

⁵⁷⁸Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, September 1927, pp. 41,50.

⁵⁷⁹Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Mei 1928, p. 53; Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Julie 1928, pp. 51,53; Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Mei 1930, pp. 43.

⁵⁸⁰Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Augustus 1925, p. 35.

⁵⁸¹Redaksie, *Die Boerevrou*, Augustus 1928, p. 2.

⁵⁸²Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, September 1930, pp. 35,37,39: Mev. G.J.P. vra dat lesers vir haar afvallappies stuur wat haar siek suster kan gebruik vir handwerk; Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Desember 1930, p. 41: Sy bedank almal wat lappies gestuur het en selfs briewe vir haar suster geskryf het.

⁵⁸³Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Desember 1927, p. 35.

⁵⁸⁴Solang as die lepel in die pappot staan, treuren wij nog niet!, *Die Boerevrou*, September 1921, pp. 35,37,39; Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, November 1921, p. 37.

2. Resepte

Die rubriek waarin resepte geplaas is, het aanvanklik as *Resepte en Huishoudelike Wenke* bekend gestaan. Vanaf Junie 1919 is die resepte en wenke in twee aparte rubrieke verdeel. Die huishoudelike wenke is later in die ruilkolom opgeneem en in September 1921 is 'n reël uit 'n volksliedjie, *Solang als die lepel in die pappot staan, treuren wij nog niet!*, geneem vir die titel van die rubriek wat resepte en kookwenke bevat het.⁵⁸⁵ Die lang titel het later in onbruik verval, maar *Die Boerevrou* het altyd, met elke uitgawe, 'n afdeling vir resepte gehad.⁵⁸⁶

Die Boerevrou het meer as 1 500 resepte in die byna dertien jaar van haar bestaan gepubliseer. Die meeste daarvan is deur lesers ingestuur. In September 1919 was Malherbe byvoorbeeld jammer dat sommige resepte moes oorstaan tot die volgende uitgawe weens 'n gebrek aan ruimte. Sy het ook gesê dat die redaksie baie dank verskuldig is aan die vriendelike insenders daarvan.⁵⁸⁷

In Desember 1919 is 'n wedstryd uitgeskryf waarvolgens die insender van die gewildste resep 5/- kon wen. Die lesers moes, wanneer hulle 'n resep probeer het en dit goed gevind het, die tydskrif in kennis stel. Die resep wat so die meeste stemme gekry het, het gewen.⁵⁸⁸ Vier boekpryse is ook beloof vir die beste resepte en wenke wat vir die verjaardaguitgawe van Maart 1923 ontvang is.⁵⁸⁹ Die resepte vir hierdie uitgawe is deur Jeanette Slade (vroeër mej. Van Duyn) beoordeel en Ou Koevoet het een van die boekpryse gekry, naamlik mev. S. van H. Tulleken se *Praktiese kookboek vir Suid-Afrika*.⁵⁹⁰

⁵⁸⁵Solang als die lepel in die pappot staan, treuren wij nog niet!, *Die Boerevrou*, September 1921, pp. 35,37,39.

⁵⁸⁶Resepte, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, pp. 33,35-37.

⁵⁸⁷Redaksie, *Die Boerevrou*, September 1919, p. 2.

⁵⁸⁸Wedstryd, *Die Boerevrou*, Desember 1919, p. 40.

⁵⁸⁹Redaksie, *Die Boerevrou*, Januarie 1923, p. 2.

⁵⁹⁰Resepte, *Die Boerevrou*, Maart 1923, pp. 47,49,51.

Lesers het vroeg reeds kennis gemaak met die bogenoemde twee bobaasbaksters. In September 1919 het daar 'n artikel, 'n *Bruidskoek. Hoe om dit te bak en te versier*, met sketse om die versieringstegnieke te verduidelik, deur mej. Jeanette van Duyn verskyn.⁵⁹¹ Haar naam is daarna gereeld in die tydskrif met betrekking tot kookkuns genoem. Soms het sy raad op versoeke van lesers gegee. Blompot wou byvoorbeeld weet hoe om groenmielies vir die winter in te lê en mej. Van Duyn kon verduidelik hoe.⁵⁹² Sy was ook die skrywer van 'n kookboek, *Household Science cookery book*, waarvan die vyfde uitgawe in 1929 uitgegee is.⁵⁹³ In Augustus 1923 het die redaksie met lof van haar kookboek, wat toe pas in Afrikaans verskyn het, gepraat.⁵⁹⁴ Resepte uit haar boek is op versoeke deur lesers vir spesifieke disse gepubliseer, byvoorbeeld 'n resep vir gemmerkoekies vir mev. Breytenbach en een vir korentebrood vir mev. Lategan.⁵⁹⁵ Sy het waarskynlik toestemming verleen dat van haar resepte gebruik word, want sommige uitgawes van die tydskrif se resepte-rubriek het uitsluitlik haar resepte bevat.⁵⁹⁶

In Desember 1926 het die redaksie van *Die Boerevrou* vir Cora aanbeveel om 'n ander boekie van mev. Slade, *Dipped fondant and chocolates*, aan te skaf, toe sy resepte vir fudge, toffies, Turkish delight en fondant gevra het.⁵⁹⁷ In Januarie 1927 is daar berig dat mev. Slade ook 'n skool gestig het waar meisies kan leer om vrugte en groente te verwerk.⁵⁹⁸ Haar kursusse in Pretoria, wat twee weke geduur het, het groot byval gevind by vrouens van reg oor die land. Sy kon ook verblyf naby die skool reël vir kursusgangers wat van ver af gekom het.⁵⁹⁹ Dit blyk dat sy ook 'n boek geskryf het oor hoe om groente en vrugte in te lê. Mev. C.P. Joubert het na die titel van die boek

⁵⁹¹n Bruidskoek. Hoe om dit te bak en te versier, *Die Boerevrou*, September 1919, pp. 16,17.

⁵⁹²Solang als die lepel in die pappot staan, treuren wij nog niet!, *Die Boerevrou*, September 1921, pp. 35,37,39.

⁵⁹³Die Boerevrou se boekrak, *Die Boerevrou*, September 1929, p. 39.

⁵⁹⁴Redaksie, *Die Boerevrou*, Augustus 1923, p. 2.

⁵⁹⁵Resepte, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, pp. 33,35-37.

⁵⁹⁶Kyk byvoorbeeld: Resepte, *Die Boerevrou*, Julie 1928, p. 45.

⁵⁹⁷Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Desember 1926, p.57.

⁵⁹⁸*Die Boerevrou*, Januarie 1927, p. 52.

⁵⁹⁹Skool vir inmaak van vrugte, *Die Boerevrou*, Februarie 1927, pp. 12,51.

gevra en die redaksie kon dadelik antwoord *Canning and preserving*.⁶⁰⁰ Nog 'n boek deur haar, *Cake making and icing of cakes*, was verkrygbaar by die Central News Agency.⁶⁰¹ *Die Boerevrou* het vir baie jare van Jeanette Slade se kennis en hulp gebruik gemaak. Ons lees die laaste keer van haar aan die einde van 1930, toe 'n langverwagte tert- en kookboek deur A.W. Bester verskyn het en sy gunstige kommentaar op die boek gelewer het.⁶⁰²

Figuur 36: Die voorblad van *Dipped Fondants and chocolates* deur Jeanette C. van Duyn (mev. Slade) wat in 1921 verskyn het.

Uit: J.C. van Duyn, *Dipped Fondants and chocolates* (Pretoria, 1921), voorblad.

Figuur 37: Mev. S. van H. Tulleken

Uit: S. van H. Tulleken, *Die Praktiese Kookboek vir Suid Afrika* (Faksimilee-uitgawe) (Kaapstad, 1975), agterblad van die stofomslag.

Die ander koskenner op wie se kennis en ondersteuning *Die Boerevrou* sterk gesteun het, was mev. S. van H. Tulleken. Sy is op Stellenbosch gebore en haar nooiensvan was Bosman. Sy was lektrise, demonstratrise en beoordeleares by menige landbouskou en het self jaar na jaar talle pryse vir konfyt, koeke, terte en konserf gewen. Sy was

⁶⁰⁰Vrage en wenke, *Die Boerevrou*, Augustus 1921, p. 35.

⁶⁰¹Die Boerevrou se boekrak, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Augustus 1930, p. 46.

⁶⁰²Ruilkolom, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Desember 1930, pp. 43,45.

met P. van H. Tulleken getroud en het drie seuns gehad. Mev. Van H. Tulleken is op 8 Mei 1945 op Standerton in die ouderdom van 73 oorlede.⁶⁰³

Die naam van mev. Van H. Tulleken was vir lesers van die tydskrif selfs nog meer sinoniem met kos en huishoudelike raad as dié van Jeanette Slade. Mev. Van H. Tulleken was die skrywer van die *Praktiese kookboek vir Suid-Afrika*, wat in totaal nege uitgawes beleef het.⁶⁰⁴ Sy het dikwels in die ruilkolom lesers gevra om haar kookboek teen kommissie te help verkoop.⁶⁰⁵ Met die verskyning van die sesde uitgawe het sy een van die boeke aan *Die Boerevrou* geskenk. Die redaksie het dit aan die eerste leser wat vier nuwe opbetaalde intekenaars kon werf, beloof.⁶⁰⁶

Daar het talle resepte van mev. Van H. Tulleken deur die jare in die tydskrif verskyn.⁶⁰⁷ Sy het ook, soos mev. Slade, artikels geskryf.⁶⁰⁸ Daar was selfs een maal *Wenke vir die toilet*, met raad vir mooi hande en resepte vir gesigroom.⁶⁰⁹ In Desember 1924 het sy ook 'n brief aan die tydskrif gerig waarop talle lesers gereageer het. Sy was van mening dat die maak van seep, in plaas daarvan om dit in te voer, 'n inkomste vir armlankes kon verseker. Sy het voorgestel dat groepe vrouens saamwerk, seep kook en winkeleienaars nader om dit te verkoop. Sy het egter gemaan dat net die beste seep die mark sal bereik en dat daar 'n goeie naam vir die boervrou se seep opgebou moet word.⁶¹⁰ Verder het sy later ook die uitvoer van tuisgekookte Suid-Afrikaanse konfyt bepleit.⁶¹¹

⁶⁰³S. van H. Tulleken, *Die Praktiese Kookboek vir Suid Afrika* (Faksimilee-uitgawe), agterblad van die stofomslag.

⁶⁰⁴Die praktiese kookboek vir Suid-Afrika, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Julie 1931, p. 2.

⁶⁰⁵Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Februarie 1927, p. 51; Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Mei 1928, p. 53; Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Desember 1929, p. 59.

⁶⁰⁶*Die Boerevrou*, Februarie 1927, p. 6.

⁶⁰⁷Resepte, *Die Boerevrou*, November 1922, p. 39; Resepte, *Die Boerevrou*, September 1923, p. 41; Die perske, *Die Boerevrou*, Januarie 1927, pp. 43,45.

⁶⁰⁸Konfijt van Sitrusvrugte, *Die Boerevrou*, Augustus 1921, p. 39; Die Vroue-Landboukongres op Bloemfontein, *Die Boerevrou*, November 1924, pp. 27,29.

⁶⁰⁹Wenke vir die toilet, *Die Boerevrou*, November 1921, p. 41.

⁶¹⁰'n Interessante brief, *Die Boerevrou*, Desember 1924, p. 55.

⁶¹¹Hoe die vrou haarself kan help, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, pp. 6,7.

‘n Ander kundige op die gebied van huishoudkunde, wat artikels vir die tydskrif geskryf het, was mej. Chattey. Sy het van September 1929 tot April 1930 ‘n reeks artikels met die titel *Wat voedsel aan die gesondheid doen*, behartig.⁶¹² Ook mev. Van Gent, hoof van die Huishoudskool op Bethlehem en ‘n onderwyseres van dieselfde skool, Marga Gutter (wat later met die kunstenaar Erich Mayer getroud is), het van tyd tot tyd artikels oor voeding geskryf of vrae beantwoord.⁶¹³

‘n Leser, mev. Kennedy, moes die redaksie twee maal op foute in van die gepubliseerde resepte wys⁶¹⁴ en die enigste klagte wat die tydskrif ooit oor hierdie afdeling ontvang het, was in werklikheid ‘n valse aantyging. Mev. A.J. van Tonder van Koppie Alleen het vertel dat ‘n persoon vir haar gesê het dat sy nie meer *Die Boerevrou* koop nie omdat die aantal resepte daarin verminder het.⁶¹⁵ Ander lesers se reaksie daarop was:⁶¹⁶

... want die Boerevrou is tog nie net daar om ons te leer kook en huishou nie, maar juis om ons gedagte ook bietjie af te lei daarvan en ons opmerkzaam te maak dat daar selfs vir ‘n hardwerkende boerevrou ook ander dinge in die wêreld is – mooi boeke, blomme en die wonderlike aarde waar ons op leef en so min van weet.

- Rebecca Rachel

Juis hierin is ons blad volmaak, jy kry alles wat, tallose resepte, rate ens.

- Mev. J. Hiemstra

⁶¹²*Wat voedsel aan die gesondheid doen*, *Die Boerevrou*, uitgawes van September 1929 tot April 1930.

⁶¹³Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, September 1922, p. 19; ‘n Huishoudskool se leerplan, *Die Boerevrou*, November 1925, pp. 21,23.

⁶¹⁴Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, April 1921, pp. 15, 17; Wenke, *Die Boerevrou*, Junie 1921, p. 35.

⁶¹⁵Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Mei 1922, pp. 10,11,12,13,15.

⁶¹⁶Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1922, pp. 14,15,17; Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, November 1922, pp. 9,11,13,15,17,33,35,37.

'n Tydjie terug het 'n leseres geskrywe die Boerevrou gaan agteruit, want daar is minder resepte in! Liewe land, 'n mens wil tog nie net altyd aan eet dink nie.

- A.T.

Dat die rubriek met resepte 'n nuttige en noodsaaklike afdeling van *Die Boerevrou* was, is duidelik uit lesers se waardering daarvoor. Mev. R. Denton het 'n bruin poeding uit die tydskrif gemaak toe daar 'n groep mense by haar geëet het en hulle het almal die resep afgeskryf,⁶¹⁷ terwyl mev. M. Beyers geskryf het dat baie vrouens in haar omgewing die resepte en wenke met soveel sukses gevolg het en dat hulle nie meer sonder die tydskrif kon klaarkom nie.⁶¹⁸

Toe mev. N. Doyer aangedui het dat sy graag 'n alfabetiese lys van al die resepte wat in *Die Boerevrou* verskyn het, sou wou hê, het die redaksie haar aangeraai om die resepte uit te knip en in 'n boek te plak.⁶¹⁹

Daar kan heelwat oor die eetgewoontes en lewenswyse van die vroeë twintigste eeuse Afrikaanse huishouding afgelei word uit die rubriek. Daar word onder meer aangedui hoe om vleis sonder 'n "vleeskas" te bewaar, hoe om egte outydse peppermente te maak en raad gegee oor hoe om te keer dat die hoeke van 'n melkdoek nie in die emmer hang nie. Dis ook duidelik dat rubarber meer bekend was as vandag en dat klaargemaakte koeldrank nie algemeen te koop aangebied is nie en tuis gemaak moes word.⁶²⁰

⁶¹⁷Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1922, pp. 14,15,17.

⁶¹⁸Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1921, pp. 17,19,21.

⁶¹⁹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, November 1922, pp. 9,11,13,15,17,33,35,37.

⁶²⁰Huishoudelike wenke, *Die Boerevrou*, Julie 1919, p. 11. Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Maart 1925, p. 41; Gekookte lekkers, *Die Boerevrou*, November 1924, pp. 34,62; Hoe om rubarber te kweek, *Die Boerevrou*, April 1924, p. 19; Resepte, *Die Boerevrou*, November 1922, p. 39; Koeldrank van vars vrugte, *Die Boerevrou*, Januarie 1928, pp. 43,45; Lekkernye vir die somer, *Die Boerevrou*, Januarie 1923, pp. 35, 37; Iets kouds asseblief!, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Desember 1931, p.31,32.

3. Naald- en handwerkartikels

In die eerste drie uitgawes van *Die Boerevrou* was daar 'n afdeling waarin besprekings van kleredrag, patrone en artikels oor handwerk saam opgeneem is. Dit is *Modes en Handwerk deur Tant Kato* genoem en is deur Mabel Malherbe self behartig.⁶²¹ Van Junie 1919 af is alle artikels oor mode, naaldwerk, breiwerk of handwerk afsonderlik gepubliseer en het die tydskrif nooit werklik 'n rubriek gehad wat uitsluitlik op naald- en handwerk gefokus het nie. Daar was wel tussen Februarie en Julie 1921 vier aflewings van 'n klein afdeling deur mev. F. de Roos getiteld *Snippers uit de Handwerkmand*. Hierin het hoofsaaklik patrone vir speelgoed en popklere verskyn en daar was in die uitgawes, waarin dit verskyn het, ook ander handwerkartikels.⁶²² Tog het *Die Boerevrou* in byna elke uitgawe ten minste een hand- of naaldwerkartikel gehad bo en behalwe die mode-artikel, wat gewoonlik ook 'n naaldwerkpatroon ingesluit het. Soms het die artikels die outeurs se name by gehad, maar dikwels nie.

Voorbeelde van die tipe handwerk, waarvoor daar gereeld aanwysings, patrone en idees in die tydskrif verskyn het, is:

- Naaldwerk, soos borduur- en smokwerk⁶²³
- Breiwerk⁶²⁴
- Hekelwerk⁶²⁵
- Ander handwerk, soos lakwerk (prente of stukkies papier of lap word op voorwerpe van porselein, glas of erdewerk geplak en dan word lak of vernis daaroor gesmeer), raffiawerk (raffia word gebruik om borduursel en blomme op hoede en handsakke aan te bring),

⁶²¹Modes en Handwerk, *Die Boerevrou*, Maart 1919, p. 14; Modes en Handwerk, *Die Boerevrou*, April 1919, p. 14; Modes en Handwerk, *Die Boerevrou*, Mei 1919, p. 14.

⁶²²Snippers uit de Handwerkmand, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, p. 27; Snippers uit de Handwerkmand, *Die Boerevrou*, April 1921, p. 25; Snippers uit de Handwerkmand, *Die Boerevrou*, Mei 1921, p. 35; Snippers uit de Handwerkmand, *Die Boerevrou*, Julie 1921, pp. 29,31,33,35.

⁶²³'n Keurige kleedjie met kruissteek, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, November 1931, p. 20.

⁶²⁴'n Gebreide teemus, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Junie 1931, p. 31.

⁶²⁵Drie eenvoudige kantjies vir onderklere en huislinne, *Die Boerevrou*, Desember 1922, pp. 41,43.

leerwerk (voorwerpe soos handsakkies, kussingslope en boekoortreksels of appliek-versierings kan maklik van suede gemaak word omdat dit so sag is).⁶²⁶

Daar was ook artikels met aanwysings hoe om nate, plooië, some, insetsels en moue netjies te stik,⁶²⁷ besprekings van die geskiedenis van kant en hoe dit gemaak word,⁶²⁸ riglyne vir die versorging van verskillende soorte materiaal soos Crêpe-de-chine, Georgette, Shantung en Ninon⁶²⁹ en voorstelle vir tuisgemaakte geskenke.⁶³⁰

Malherbe het die uitgawe van Mei 1929 'n "handwerknummer vir die winteraande" genoem.⁶³¹ Dié uitgawe het twee hekelpatrone, drie artikels vir raffiawerk en aanwysings gehad om 'n laphandsakkie met krale of satynlint te versier.⁶³² Volgens aanduidings in hierdie uitgawe was gehekelde hoede hoogmode.⁶³³ Die bewys dat hekelwerk werklik gedurende die twintigerjare gewild was, is die groot aanvraag deur lesers na hekelpatrone asook die feit dat lesers mekaar gereeld in die ruilkolom versoek het om teen betaling hekelwerk te doen.⁶³⁴

Vanaf Desember 1926 tot Desember 1931 het daar gereeld 'n foto met aanwysings vir 'n Mary Card-hekelpatroon in *Die Boerevrou* verskyn. Die kaart van die patroon

⁶²⁶Hoe om met lak te skilder, *Die Boerevrou*, Julie 1929, pp. 23,25; Raffiawerk, *Die Boerevrou*, Desember 1924, pp. 51,53; Leerwerk, *Die Boerevrou*, Augustus 1924, pp. 24,25,27.

⁶²⁷Kosbare wenke vir besige moeders, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Februarie 1931, p. 27.

⁶²⁸Egte kant, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, September 1930, pp. 33,35.

⁶²⁹Systowwe eis sorg, *Die Boerevrou*, November 1925, p. 33.

⁶³⁰Presente wat tuis gemaak kan word, *Die Boerevrou*, Desember 1921, p. 45.

⁶³¹Redaksie, *Die Boerevrou*, Mei 1929, p. 2.

⁶³²Die rosekrans, *Die Boerevrou*, Mei 1929, p. 23; Die wingerdblaar-tafelloper en skinkborddoek, *Die Boerevrou*, Mei 1929, pp. 24,25; Raffia en vergulde seildoek, *Die Boerevrou*, Mei 1929, pp. 24,25; Hoed van raffia gehekel, *Die Boerevrou*, Mei 1929, p. 29; Tafelmatta van gehekelde raffiawerk, *Die Boerevrou*, Mei 1929, p. 31; Hand sakkies van lint, *Die Boerevrou*, Mei 1929, p. 39.

⁶³³Hoed van raffia gehekel, *Die Boerevrou*, Mei 1929, p. 29.

⁶³⁴Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, September 1923, pp. 43,55; Ruilkolom, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Junie 1931, p. 41; Ruilkolom, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, September 1931, pp. 38,39; Ruilkolom, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Desember 1930, pp. 43,45; Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Junie 1927, p. 53.

kon dan elke maand by *Die Boerevrou* se kantoor teen 1/3 bestel word.⁶³⁵ Dit was glo maklik om van hierdie kaarte af te hekel en “minder vermoeiend vir die oë”.⁶³⁶ Daar was waarskynlik ‘n ooreenkoms tussen *Die Boerevrou* en die verspreiders van die hekelpatrone en die tydskrif kon dit moontlik teen afslag bekom omdat die lesers se belangstelling daarin so geweldig groot was. Die kantoor moes tot in 1929 nog gereeld die patroonvoorraad van die wingerdblaar-teedoek, die eerste Mary Card-hekelpatroon wat in 1926 in *Die Boerevrou* verskyn het, aanvul.⁶³⁷ Verskeie van die ander ontwerpe, soos die Bosveldkant-patroon, was net so gewild en het blykbaar “fluit-fluit” uitverkoop.⁶³⁸ Mev. J.C. moes byvoorbeeld in die ruilkolom vra of iemand nie dalk die roosknop-patroon aan haar wou verkoop nie, aangesien *Die Boerevrou*-kantoor se voorraad uitverkoop was.⁶³⁹ Slegs eenmaal, in Oktober 1929, is ‘n Mary Card-patroon in die werklike grootte in die tydskrif gepubliseer en het lesers nie nodig gehad om die kaart te bestel nie.⁶⁴⁰

Lesers wat graag handwerk gedoen het, kon met verwagting na elke uitgawe van *Die Boerevrou* uitsien. ‘n Lid van die Boerevrouvereniging op Clanville het vertel dat hulle ‘n handwerkvereniging gestig het wat een maal per maand bymekaar gekom het en met verlange uitgesien het na die idees in die tydskrif.⁶⁴¹ Verskeie ander leseresse het ook laat weet dat hulle dames-werkgeselskappe in hulle gemeenskappe begin het en dat die “ou Vroutjie” daarin hulle regterhand was.⁶⁴²

⁶³⁵n Mooi stuk hekelwerk, *Die Boerevrou*, Julie 1929, p. 1.

⁶³⁶n Doringboom- en tinginkie-hekelpatroon, *Die Boerevrou*, Februarie 1928, p. 47.

⁶³⁷Die wingerdblaar-tafelloper en skinkborddoek, *Die Boerevrou*, Mei 1929, pp. 24,25.

⁶³⁸Die swaan en flap-patroon vir Filet hekelwerk, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Julie 1931, p. 23,25.

⁶³⁹Ruilkolom, *Die Boerevrou*, September 1927, pp. 41,50.

⁶⁴⁰Die 'Iris'-stel vir 'n leuningstoel, *Die Boerevrou*, Oktober 1929, p. 26,27.

⁶⁴¹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Oktober 1926, pp. 15,17,19.

⁶⁴²Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Mei 1922, pp. 10-15; Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Oktober 1921, pp. 8-11.

4. Mode-afdeling

'Partijkeer wens ek so dat ek 'n man is', sê die vrou. 'En wanneer is dit?' vra haar man. 'Als ek so verbij die winkelvensters gaan, dan dink ek, als ek nou 'n man is, dan koop ek vir mij vrouw daardie mooi hoed.'⁶⁴³

Ria Groenewald se verhandeling *Die Afrikaanse vrou se kleredrag in die twintigerjare as maatstaf van veranderinge in die samelewing* is die enigste kultuurhistoriese studie waarvoor *Die Boerevrou* tot dusver as primêre bronnemateriaal aangewend is. Sy het die mode-artikels van *Die Boerevrou* en *Die Huisgenoot* bestudeer om te bepaal in watter mate die modeneigings in Brittanje 'n invloed op die Afrikaanse vrou se klerestyl gehad het. Daar is bevind dat die slaafse navolging van Europese modes sterk afgekeur en gekritiseer is en dat daar 'n behoefte bestaan het om 'n eie nasionale klerestyl te ontwikkel. Verder is die feit dat die meerderheid Afrikaners ekonomies minder welvarend en sedelik meer konserwatief as die Britte en Europeërs was, sigbaar. Tog kon die Afrikaanse vrou nie die beïnvloeding van die buitewêreld vryspring nie en die wyse waarop oorsese modeneigings geleidelik geïnkorporeer is, dui op die verandering van Afrikaanse vrouens se posisie in die samelewing. Groenewald is van mening dat die Afrikaanse vrou se wegbeweeg van die volksmoeder-stereotipe af juis deur *Die Boerevrou* se mode-artikels sigbaar is.⁶⁴⁴

Nadat die artikels oor mode en handwerk in die Junie 1919-uitgawe van *Die Boerevrou* geskei is, was daar nooit werklik weer 'n amptelike rubriek of afdeling waarheen lesers direk kon blaai om al die mode-artikels by mekaar te vind nie. Tog het net een enkel uitgawe, naamlik die Kruger-feesuitgawe van Oktober 1925, sonder enige artikel met raad en leiding op modegebied, patrone vir klere of 'n bespreking

⁶⁴³*Die Boerevrou*, September 1919, p. 24.

⁶⁴⁴D.M. Groenewald, *Die Afrikaanse vrou se kleredrag in die twintigerjare as maatstaf van veranderinge in die samelewing*, M.A.verhandeling, U.P., 2000, pp. 101-105.

van modeneigings, verskyn. Soms is van die artikels *Ons modepraatjie* genoem.⁶⁴⁵ Dit kan op die oog af die indruk van 'n vaste rubriek skep, maar daar was altyd nog ander mode-artikels elders in die betrokke uitgawes wat nie onder *Ons modepraatjie* gepubliseer is nie.

Die band wat daar tussen die redaksie en die lesers van *Die Boerevrou* ontstaan het, was waarskynlik daarvoor verantwoordelik dat lesers vertrouwe in die redaksie se opinie op mode-gebied ook gestel het. 'n Leseres uit Suidwes-Afrika het gevra:

Sal Die Boerevrou ons eenkeer raad gee omtrent die halse van klere? Sij moet ons tog sê of iemand met 'n vet gesig ronde of vierkantige halse moet dra, en ook wat die drag moet wees van mense met lang nek en skerp kin.⁶⁴⁶

In verskeie latere artikels het *Die Boerevrou* toe inderdaad raad en leiding in hierdie verband verskaf.⁶⁴⁷ Daar is met die hulp van medewerkers moeite gedoen om vir al die lesers, jonk en oud, geset en maer, iets te bied in die mode-afdeling⁶⁴⁸ So het korrespondente - waarskynlik lesers wat in elk geval in die buiteland was – soms berig oor modeneigings van oorsee⁶⁴⁹ en iemand het ook een maal die modes by 'n winkel in Pretoria gaan afteken. Laasgenoemde modestuk het sommer ook as advertensie vir die winkel in die betrokke uitgawe gedien.⁶⁵⁰

⁶⁴⁵Kyk byvoorbeeld: *Ons modepraatjie*, *Die Boerevrou*, September 1924, pp. 29,31; *Ons modepraatjie*, *Die Boerevrou*, November 1926, p. 53.

⁶⁴⁶Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, April 1921, pp. 15,17.

⁶⁴⁷Kyk byvoorbeeld: Die kuns om goed gekleed te wees, *Die Boerevrou*, Maart 1923, pp. 27,33; In die hoedewinkel, *Die Boerevrou*, Maart 1925, pp. 23,25; Aantrek uit 'n sielkundige oogpunt, *Die Boerevrou*, Junie 1929, pp. 37,39,41.

⁶⁴⁸Die kuns om goed gekleed te wees, *Die Boerevrou*, Maart 1923, pp. 27,33; Modes, Baadjepak vir 'n gestte dame, *Die Boerevrou*, Junie 1922, pp. 24,25,27,29; Pratige modelle vir gesette figure, *Die Boerevrou*, Julie 1929, pp. 24,25.

⁶⁴⁹Aantreklike somermodes vir die feesdaë, *Die Boerevrou*, Maart 1924, pp. 44,45,47,49.

⁶⁵⁰Somermodes bij Millar, Pretoria afgeteken. *Die Boerevrou*, Februarie 1922, p. 27.

In Junie 1921 het mev. ds. M.B.B. mooi gevra of daar nie knippatrone in die blad kan verskyn nie, maar volgens die redaksie sou dit te duur gewees het om dit in te sluit.⁶⁵¹ Johanna Fourie het laat weet dat dit darem baie lekker is om 'n rok te maak volgens 'n beskrywing in haar eie taal.⁶⁵² En toe Nig Annie meer en vollediger modestukke gevra het, moes Mabel Malherbe antwoord:

Ons vurige wens is om die tyd en vermoge te besit om so uit te brei, soos ons al lang beplan en gewerk het. Gelukkig lijk dit asof papier nou 'n bietjie gaat daal in prijs; dan word dit dalk moontlik om daaraan te denk om meer bladsije bij te voeg.⁶⁵³

'n Maand later het Lea voorgestel dat elke intekenaar vir nog 'n vriendin moet inteken, want, het sy gereken, die volgende jaar sal die vriendin definitief self wil inteken en dan verdubbel die intekenaars en so sou die blad dikker kon wees en 'n knippatroon insluit.⁶⁵⁴ Die tydskrif het waarskynlik vroeg in 1922 'n ooreenkoms met 'n patroonverspreider aangegaan, want van Junie af het daar elke maand 'n skaalafbeelding van 'n patroon by die skets en bespreking van 'n uitrusting verskyn. Die lesers kon hierdie patrone ook by *Die Boerevrou*-kantoor bestel.⁶⁵⁵

In Augustus van dieselfde jaar het Vriendin laat weet dat sy nog altyd op Engelse modeboeke ingeteken het, maar dit gestaak het want "ons het nou ons eie knippatrone" en mev. D.J. Opperman het *Die Boerevrou* bedank vir die knippatroon en gereken dat geen Afrikaner-huisgesin dit kan bekostig om sonder die blad te wees nie.⁶⁵⁶ Daar is later met behulp van foto's en sketse breedvoerig verduidelik hoe om met *Die Boerevrou* se knippatrone te werk te gaan en dit by persoonlike behoeftes

⁶⁵¹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Junie 1921, pp. 17,19,21.

⁶⁵²Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Februarie 1923, pp. 11,14,15,17,19.

⁶⁵³Redaksie, *Die Boerevrou*, April 1921, p. 2.

⁶⁵⁴Redaksie, *Die Boerevrou*, April 1922, p. 2.

⁶⁵⁵Redaksie, *Die Boerevrou*, Junie 1922, p. 2.

⁶⁵⁶Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Augustus 1922, pp. 12-14.

aan te pas.⁶⁵⁷ Die waardering van die lesers vir die mode-artikels en die vertroue wat in die tydskrif se oordeel gestel is, is ongetwyfeld versterk deur die feit dat die tydskrif aan 'n spesifieke behoefte onder Afrikaanse vrouens voldoen het.

Deur die mode-stukke in *Die Boerevrou* is lesers op hoogte gehou van die wisseling in die modes. Hulle het uit die tydskrif wys geword wanneer serpies en kralewerk of verskillende kleure in Europa hoogmode of in Suid-Afrikaanse stede gewild was.⁶⁵⁸ Patrone, raad en aanwysings vir aanddrag, baba- en kinderklere, hoede, onderklere, sportdrag, huiswerkklere, kouse en onderklere vir mans is deur die jare gepubliseer.⁶⁵⁹

Stukke oor klere en die mode, wat deur lesers self ingestuur is, is dikwels ook gebruik. Mej. T. le Roux het aanwysings vir 'n goedkoop borstrok gestuur en dit beskryf as haar "bijdraag tot die nuttige kuns van eie klere maak."⁶⁶⁰ Mev. Van Rooyen het die aanwysings gevolg en was so in haar skik met die resultaat dat al haar buurvroue jaloers was op haar.⁶⁶¹

Die modes wat deur *Die Boerevrou* na Afrikaanse huise gebring is, het egter nie altyd in al die lesers se smaak geval nie. Ou Moeder uit Swaziland was van mening dat hoewel sy goeie resepte en rate in die tydskrif kry, die mooi rokkies bietjie te kort is.⁶⁶² Bekommerd het ook gekla dat die rokke te kort is en "die kinders word gewoon om hulle bene te wijs." E.F.O. het egter uit Londen berig dat die rokke oor die

⁶⁵⁷n Egte Paryse mode en tog eenvoudig, doelmatig en goedkoop!, *Die Boerevrou*, Oktober 1929, pp. 29,31,33.

⁶⁵⁸Modes, *Die Boerevrou*, Junie 1921, pp. 25,27; Kleinigheidjies, *Die Boerevrou*, April 1924, p. 31; Lintwerk, *Die Boerevrou*, Februarie 1923, pp. 33,36; Modebrief vir Oktobermaand, *Die Boerevrou*, Oktober 1927, pp. 33,35.

⁶⁵⁹Modes vir kleinste lid van die gesin, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Julie 1931, pp. 22,25; Kouse brei, *Die Boerevrou*, Mei 1924, p. 43; Die mooiste opmaaksels vir hoede, *Die Boerevrou*, Desember 1923, pp. 55,57; 'n Bekoorlike aand-tjale, *Die Boerevrou*, Desember 1926, pp. 49,51; Borduurwerk verfraai die eenvoudigste onderklere, *Die Boerevrou*, Julie 1926, p. 39; Mooi sportuitrusting – hoed, serp en jumper, *Die Boerevrou*, April 1926, pp. 39,41,43; Onderklere vir mans, *Die Boerevrou*, April 1923, pp. 31,33.

⁶⁶⁰n Goedkoop borstrok, *Die Boerevrou*, Maart 1921, pp. 35,36.

⁶⁶¹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Junie 1921, pp. 17,19,21.

⁶⁶²Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, p. 15.

algemeen 'n mooi praktiese lengte is. Sy het gevoel dat dit 'n bespotlike idee is dat 'n vrou haar sedelikheid en sedigheid moet betoon deur “yards stoffasie” wat haar hinder in werk en spel. Sy beskou die feit dat 'n meisie met 'n korter rok nie meer slordig op haar kouse en skoene kan wees nie, as 'n voordeel van die nuwe mode.⁶⁶³

Terdeë bewus van die verskillende opinies oor die modes, het Malherbe in Mei 1926 die lesers gevra om briewe oor die modes te skryf sodat die lesers mekaar se standpunte kon oorweeg. Sy het onderneem om vier briewe vir publikasie uit te soek, twee wat die heersende mode goedvind en twee wat dit afkeur.⁶⁶⁴

M. Breytenbach was van mening dat die mode nie te blameer is vir vrouens en meisies wat “oordrewe aantrek” nie, maar eerder hul vrye keuse. Mev. S. Malan het gedink dat die langlyfrokke van die tyd mooi is, maar dat dit jammer is dat oorsese modes nagejaag word, want dit is moeilik om by te bly. Mev. Theo. van Wyk kon nie die noodigheid daarvan insien om die Paryse modes na te volg nie en was ook van mening dat die rokke te kort word. Mev. H.J. Henning het gesê dat dit benede die egte Afrikaanse vrou is om die modes goed te vind, want die rokke is te kort en die dik vrouens op straat se bene is te afgryslik.⁶⁶⁵

Die pennestryd oor die onderwerp was egter nog nie hiermee afgehandel nie. Byna 'n jaar later is 'n brief van M.E.R. geplaas wat weer nuwe reaksie uitgelok het. Sy was van mening dat die modes nie so emosioneel beskou moes word nie en het onthou dat sy dit vroeër baie teen vleeskleurige kouse gehad het en in 'n koerantartikel geskryf het dat meisies daardeur nie alleen hulle bene wou laat sien nie, maar wou voordoen as naak. Slegs sewe jaar later het sy self sulke kouse gedra en die artikel berou. Dagdrag was veertig jaar van tevore besonder toe en aanddrag nie. Hoewel

⁶⁶³Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Mei 1921, p. 6.

⁶⁶⁴Redaksie, *Die Boerevrou*, Mei 1926, p. 2.

⁶⁶⁵Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1926, pp. 13,15,17.

die dagdrag toegeknoop was, het dit die liggaam se kurwes meer afgewys as in die twintiger jare en onbewus het almal meegedoen sonder om daarvoor te dink. Sy het voorspel dat vrouens oor nog twintig jaar manskere sal dra wanneer dit geleë is, sonder dat enige notisie daarvan geneem sal word. Die teëgaan van die modes deur openbare optrede het vir haar na 'n nodelose en nuttelose tydverspilling gelyk en lesers is aangemoedig om by hulself en hul kinders 'n gebalanseerde oordeel oor hierdie verbygaande verskynsels van die lewe aan te kweek. M.E.R. het gereken dit kan deur onemosionele besprekings oor die onderwerp en deur diens aan God en die mens gedoen word.⁶⁶⁶

Mev. A. du P. het op sekere punte ernstig van M.E.R. verskil, maar het wel saamgestem dat as die hart reg is, die kleredrag ook kuis sal wees. I.H. het gevoel dat dit soos 'n swaard deur die hart is om Afrikanermeisies te sien sink deur die modes en was nie verwonder dat die Here die mens gestraf het as sy die agteruitgang van die sedes in ag neem nie. Volgens Paradysvoël was die nuwe modes bedoel om gerief, gemak en gesondheid te bevorder en dit was goedkoper om te maak as die ou, lang rokke. Mev. J.A.N. wou weet wat was die oorsaak van pessiektes en plaie toe vrouens anders aangetrek het, as baie mense glo dat korter soomlyne, moue en hare die oorsaak daarvan is dat die Here dit nie laat reën nie. Vir S.F.A. was korter rokke en moue ook gesond en nie onsedelik nie.⁶⁶⁷

In die volgende maand het nog heelwat lesers hulle oor die onderwerp uitgespreek. Die meerderheid was van mening dat die nuwe modes ekonomies, prakties en gesond was en gereken dat 'n mens daarmee ook matigheid voor oë kon hou.⁶⁶⁸ 'n Stuk deur Dan Rademeyer het in Oktober 1929 die jarelange modebespreking tot 'n hoogtepunt gevoer. Hy noem voorbeelde van keisers met brandwondmerke op die gesig wat baarde mode gemaak het en prinsesse met groot boude wat hoepelrokke

⁶⁶⁶Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1928, pp. 6-9.

⁶⁶⁷Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, September 1928, pp. 47,49,51.

⁶⁶⁸Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Oktober 1928, pp. 47,49.

gewild gemaak het. Hy vergelyk die korter rokke met sulke onnodige neigings wat blindelings nagevolg word. En hy reken vrouens sny hulle hare kort om mans na te aap.⁶⁶⁹

Die gaste om die koffietafel was dadelik gereed om hulself en die modes, waarvan hulle elke maand in *Die Boerevrou* kon lees, teen Rademeyer te verdedig. 'n Hewige polemieks oor mans- en vrouemodes het ontstaan en die vraag was uiteindelik watter een van die twee geslagte hulself die meeste ongerief aangedoen het met die navolging van modes.⁶⁷⁰

Die laaste brief oor die mode wat ooit in die kolomme van *Die Boerevrou* gedruk is, was van A.E.H., waarskynlik Anna (Carinus) Holzhausen. Haar siening oor die navolging van modes kan as verteenwoordigend van die beskouing van die meeste lesers van *Die Boerevrou* bestempel word:

Vroue is dikwels meer onafhanklik van gees en minder gebind aan die heersende mode as mans. Hul volg nog soms hul eie idees al is dit nie juis dan in die mode nie. Maar wie het al ooit 'n man met 'n hardebolkeiltjie op straat gesien, as breërandhoede in die mode is? Wie van hul sal dit waag om met twee knopies aan sy baadjie tevrede te wees, as die snyer sê dit moet drie wees? Om 'n eie mode te skep of te volg moet 'n mens 'n koningin, 'n aktrise, of 'n Heilsleërvroutjie wees. Daar dit vir die gewone mens nie molik is nie, moet ons maar, met die een oog op ons beursie, en die ander op die modeboek, probeer om die eerste nie geweld aan te doen nie, en die ander nie toe te laat om oor ons te heers nie.⁶⁷¹

⁶⁶⁹Hoe modes geskep word, *Die Boerevrou*, Oktober 1929, p. 21.

⁶⁷⁰Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, November 1929, pp. 29,31,33,35.

⁶⁷¹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, September 1931, pp. 3-5.

‘Mevrou, hierdie skoene met spits punte is in die nuutste mode.’ Tant Malie:
‘Nee, dankie tog, nie vir mij nie. Ek het nog ‘n paar ou mode se plat voete.’⁶⁷²

5. Argitektuur en huisinrigting

Die wapad is my woning

Ag, had ek ‘n eie ou huisie,
Al was dit armoedig en klein –
‘n Voorhuisie met ‘n kombuisie,
‘n Slaapplekkie warm en rein.

A.G. VISSER

(Uit: *Die Boerevrou*, Julie 1924, pp. 4,5.)

Mabel Malherbe het aangeneem dat die versugting na ‘n gerieflike woning universeel is en dat haar lesers ook besorg sou wees oor hul wonings. Daarom het sy gereeld artikels oor argitektuur, woningbou en huisinrigting in *Die Boerevrou* geplaas. Hoewel daar nie ‘n spesifieke, vaste rubriek hiervoor was nie, het die tydskrif byna nooit sonder ten minste een artikel oor die onderwerp verskyn nie.

Volgens die historikus R.N. Stormberg, het argitekte in verskeie westerse lande na die Eerste Wêreldoorlog probeer om geheel en al van die ou klassieke, gotiese en barokstyle weg te breek en ‘n nuwe boustyl daar te stel. Hulle wou ‘n unieke styl skep wat eie aan die twintigste eeuse beskawing was en elemente van verstedeliking, industrialisasie en die moderne tegnologie bevat het, maar terselfdertyd nog steeds esteties bevredigend was.⁶⁷³ Die feit dat ook Suid-Afrikaanse argitekte deel geword het van hierdie beweging is nie net duidelik uit die artikels oor argitektuur in *Die Boerevrou* nie, maar ook uit ander Suid-Afrikaanse publikasies. In Julie 1924 is ‘n

⁶⁷²Grappie, *Die Boerevrou*, Maart 1921, p. 29.

⁶⁷³R.N. Stormberg, *Europe in the twentieth century*, p. 166.

opsomming van 'n reeks artikels, wat in die *Rand Daily Mail* verskyn het, met verlof in *Die Boerevrou* gepubliseer. Hierin ook is die ontwikkeling van 'n eiesoortige boustyl vir Suid-Afrika en die gebruik van inheemse materiale bepleit.⁶⁷⁴

Roger Fisher en Schalk le Roux se boek, *Die Afrikaanse woning*, met herdrukke van sommige van *Die Boerevrou* se argitektuurartikels, beskryf die argitektoniese milieu van die dekade waarbinne hierdie artikels verskyn het as 'n tydperk waarbinne tegnologiese vooruitgang as noodsaaklik en goed beskou is en waarin daar 'n visie van 'n universele skoonheidsleer ontwikkel het. Hulle is van mening dat die Afrikaner gemotiveerd was om 'n eg Afrikaanse boustyl te ontwikkel wat vry en verwyderd was van die Romantiese Klassisisme wat byvoorbeeld deur Cecil John Rhodes se argitek, sir Herbert Baker, ingevoer is.⁶⁷⁵

Reeds in die eerste uitgawe van *Die Boerevrou* het 'n kort geïllustreerde artikel oor 'n huis vir 'n welgestelde boer verskyn. Die plan daarvoor is deur die argitek Johannes Rienk Burg (1874-1961) opgetrek.⁶⁷⁶ Dit is in Januarie 1920 opgevolg met 'n verdere plan, hierdie keer vir 'n eenvoudiger plaashuis. Malherbe het daarby geskryf:

Die badkamer wat in ons plan pronk sal ook iets wees wat elke vrouw begeer om in haar huis te hê. Als ons maar net aanhou met planne maak sal ons dit seker sover bring dat later aangeneem word dat dit onmisbaar is.⁶⁷⁷

In April 1920 het J.H. Pierneef woonhuise bepleit, voorgestel en geteken wat na sy mening in die Transvaalse veld tuis sou wees, aangesien die Kaapse huis onvanpas in

⁶⁷⁴n Eie boustyl vir Suid-Afrika – die ideale woning, *Die Boerevrou*, Julie 1924, pp. 4-6.

⁶⁷⁵R.C. Fisher en S. le Roux, *Die Afrikaanse woning*, p. xiv.

⁶⁷⁶Bouwkuns, *Die Boerevrou*, Maart 1919, p. 21.

⁶⁷⁷Plan van 'n plaashuis, *Die Boerevrou*, Januarie 1920, p. 9.

die noorde was.⁶⁷⁸ In Julie 1924 het daar weer 'n artikel deur Pierneef verskyn met 'n ontwerp vir 'n eenvoudige boerewoning.⁶⁷⁹

'n Reeks artikels deur Gerard Leendert Moerdijk (vanaf 1923 Moerdijk gespel) (1890-1958) het ongereeld van Desember 1920 tot Junie 1925 verskyn. Hierin het hy gewaarsku teen die besteding van onnodige geld aan duur boumateriaal “wat duisende myle oor die see kom,” raad gegee oor ligging, lig en lug en natuurlike grasdakke ten koste van die “lelike” ingevoerde sinkdakke geprys. Hy het ook vrae oor sy ontwerpe deur lesers beantwoord en aanduidings van boukoste gegee. Verder het hy verduidelik wat die werk van 'n argitek presies behels en ook waarom 'n badkamer noodsaaklik is in 'n moderne huis en hoe om die afvoer van die water te reël.⁶⁸⁰

In Moerdijk se eerste twee artikels word bouplanne en aanwysings vir rondawelhuse gegee. Volgens hom was hy nie van plan om in die artikels rondawelhuse te “verheerlik” nie, want dit kan nie as ernstige boukuns met 'n groot toekoms beskou word nie. Tog was dit maklik en baie bekostigbaar om te bou en kon met inheemse materiaal gebou word. Dit bestaan uit 'n groepering rondawels wat met gange aan mekaar verbind is.⁶⁸¹

Hierna sou die gewildheid van die rondawelhuse nog duidelik blyk. Daar het drie foto's van rondawelhuse in *Die Boerevrou* verskyn: een op Elandsfontein, wat aan

⁶⁷⁸Ons boerehuse in Transvaal en hulle karakter, *Die Boerevrou*, April 1920, pp. 3-5.

⁶⁷⁹Ontwerp vir eenvoudige boerewoning, *Die Boerevrou*, Julie 1924, p. 5.

⁶⁸⁰Rondawelhuse, *Die Boerevrou*, Desember 1920, pp. 21-23; Die noodsaaklikheid van 'n badkamer, *Die Boerevrou*, Junie 1921, pp. 10,11; Rondawelhuse, *Die Boerevrou*, Desember 1921, pp. 18,19; 'n Afrikaanse woning, *Die Boerevrou*, Maart 1923, pp. 5,6,56; 'n Afrikaanse woning, *Die Boerevrou*, April 1923, pp. 11,14; p.9; 'n Mooi Afrikaanse woonhuis, *Die Boerevrou*, Mei 1923, p. 9,56; Afrikaanse woningbou, *Die Boerevrou*, Junie 1923, pp. 9,11; Afrikaanse woonhuis, *Die Boerevrou*, Augustus 1923, p. 15; 'n Huis vir 'n warm distrik, *Die Boerevrou*, September 1923, p. 21; Praatjies oor bouery, *Die Boerevrou*, Junie 1925, pp. 16-18.

⁶⁸¹Rondawelhuse, *Die Boerevrou*, Desember 1920, pp. 21-23; Rondawelhuse, *Die Boerevrou*, Desember 1921, pp. 18,19.

mnr. Andries Burger behoort het,⁶⁸² een op 'n plaas in die Bosveld⁶⁸³ en 'n foto van Marguerite Pienaar, *Die Boerevrou* se bestuurderes, se huis in Brooklyn, Pretoria.⁶⁸⁴ In Januarie 1929 wou 'n leseres selfs die ou uitgawes van die tydskrif met Moerdyk se planne vir 'n rondawelhuis by iemand leen of koop.⁶⁸⁵

Figuur 38: Rondawel Huis van die bestuurderes van *Die Boerevrou*.

Uit: Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Junie 1924, pp. 17,19,21.

Ander argitek wat ook bydraes gestuur het, was Gordon Leith (1886-1965)⁶⁸⁶ en Jan Brink Wyers (1865-1953).⁶⁸⁷ In 1920 het Jeanette C. van Duijn twee artikels oor die bou en inrigting van die kombuis en die smaakvolle meubilering van die huis geskryf.⁶⁸⁸ Nog 'n reeks artikels, *Praatjies oor meubilering*, het tussen Maart en November 1926 verskyn en daaruit blyk dit dat "... sware buffets en leeroorgetrekte stoele van vyf-en-twintig jare gelede ..." en "... ferwele of van die dienlike brokaat met grote patrone ..." heeltemal uit die mode was in 1926.⁶⁸⁹ Sylva Moerdyk (die vrou van Gerard Moerdyk) het eerder gekleurde kreton vir gordyne voorgestel, want "... dit bly lank skoon, temper die sonlig sonder om die kamer donker te maak, is goedkoop en kan maklik gemaak word."⁶⁹⁰

⁶⁸²*Die Boerevrou*, Junie 1922, p. 8.

⁶⁸³*Die Boerevrou*, Desember 1927, p. 25.

⁶⁸⁴Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Junie 1924, pp. 17,19,21.

⁶⁸⁵Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Januarie 1929, p. 46.

⁶⁸⁶Die Afrikaanse boer as argitek en boumeester, *Die Boerevrou*, September 1928, pp. 4-7.

⁶⁸⁷'n Vuurherd vir die voorhuis en kombuis-skoorsteen vir 'n plaashuis, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Junie 1930, pp. 19,21,23.

⁶⁸⁸Huishoudkunde, *Die Boerevrou*, Augustus 1920, p. 31; Huismeubileer, *Die Boerevrou*, Augustus 1920, pp. 35,37.

⁶⁸⁹Praatjies oor meubilering, *Die Boerevrou*, April 1926, pp. 47,49.

⁶⁹⁰Hoe om vensters te klee, *Die Boerevrou*, November 1922, p. 19.

Sylva Moerdyk het in 'n ander artikel ook raad oor vloerbedekkings gegee: “Die dae van groot tapyte is verby”,⁶⁹¹ Die lesers van *Die Boerevrou* het egter nie 'n gebrek aan idees vir moderne, ekonomiese vloerbedekkings en raad vir die versorging daarvan gehad nie.

In Junie 1919 is die eerste voorstel vir 'n papiervloer deur C. Badenhorst gemaak.⁶⁹² Op versoek van die redaksie het sy weer in Julie 1919 'n brief oor papiervloere geskryf en vertel watse soort papier om te gebruik en hoe om die papierpap te smeer.⁶⁹³ In 1920 het 'n breedvoerige artikel deur mev. C. Roos, met deeglike aanwysings oor papiervloere verskyn.⁶⁹⁴ Papiervloere het so gewild geraak dat hierdie artikel in Mei 1926 herhaal moes word. Volgens Malherbe het daar tot in daardie stadium niks in *Die Boerevrou* verskyn wat so algemeen byval gevind het en wat so wyd gebruik is nie.⁶⁹⁵ In 'n artikel oor meubilering in die volgende uitgawe, is die papiervloer as goedkoop, mooi, warm en eg Afrikaans beskryf.⁶⁹⁶

In 1923, 1925 en selfs teen 1928 was daar nog navrae vir resepte vir papiervloere.⁶⁹⁷ Verskeie lesers het laat weet dat hulle die aanwysings met sukses gevolg het.⁶⁹⁸ Mev. Van Wijk het papiervloere in al haar vertrekke ingesit en vertel dat dit warm in die winter en sonder stof was.⁶⁹⁹ Susie het ook met groot lof van haar papiervloere in die sitkamer en eetkamer, wat soos sement of “kurktapijt” gelyk het, gepraat,⁷⁰⁰ terwyl van Nig Mitha verneem is dat *Die Boerevrou* se papiervloere in haar buurt baie

⁶⁹¹Hoe om vloere te klee, *Die Boerevrou*, Mei 1923, pp. 27, 56.

⁶⁹²Korrespondensie, *Die Boerevrou*, Junie 1919, pp. 5,6.

⁶⁹³Korrespondensie, *Die Boerevrou*, Julie 1919, pp. 6,7.

⁶⁹⁴Alweer papiervloere, *Die Boerevrou*, November 1920, pp. 27,29.

⁶⁹⁵Alweer papiervloere, *Die Boerevrou*, Mei 1926, p. 39.

⁶⁹⁶Praatjies oor meubilering, *Die Boerevrou*, Junie 1926, pp. 39, 41.

⁶⁹⁷Vrae, wenke en ruilkolom, *Die Boerevrou*, Januarie 1923, pp. 37,39; Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Julie 1925, p. 41; Ruilkolom, *Die Boerevrou*, September 1928, p. 54.

⁶⁹⁸Kyk byvoorbeeld: Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Junie 1921, pp. 17,19,21.

⁶⁹⁹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Augustus 1921, pp. 17,19.

⁷⁰⁰Vrae, wenke en ruilkolom, *Die Boerevrou*, April 1922, pp. 33,35.

vrouens van stowwerige grond- en misvloere verlos het.⁷⁰¹ Selfs lesers in Brits Oos-Afrika het vir hulle papiervloere volgens *Die Boerevrou* se aanwysing ingesit.⁷⁰²

Lesers kon in *Die Boerevrou* ook leer hoe om hul eie matte te maak,⁷⁰³ aanwysings kry vir tuisgemaakte meubels en lampskerms en riglyne vir verfwerk.⁷⁰⁴ Lesers het mekaar van raad voorsien en meubels, soos eikehoutbeddens en rusbanke met riempies, in die ruilkolom geadverteer.⁷⁰⁵ Daar was ook geleentheid om met die jongste uitvindings en nuwe modeneigings in interieurontwerp kennis te maak. Mnr. Marshall van die “beroemde” meubelmakers, Jocelyns, het in ‘n artikel verduidelik dat die gewoontes van die huisgenote in ag geneem moet word by die keuse en aankoop van meubels.⁷⁰⁶ Mev. Fouché het in twee artikels breedvoerig berig oor verskeie nuwe uitvindings wat sy op ‘n tentoonstelling in Londen gesien het en wat “iedere huisvrou laat watertand.”⁷⁰⁷

Vir diegene wat nie idees vir hul eie huise gesoek het nie, was daar interessante artikels oor meubels uit die Jakobynse tydperk en twee artikels deur Rikie Postma oor die gebruik en versiering van kiste deur die eeue in Europa en Suid-Afrika.⁷⁰⁸ Marga Mayer wat saam met haar man, die skilder Erich Mayer, deur Namakwaland gereis

⁷⁰¹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Mei 1922, pp. 10-13, 15.

⁷⁰²Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, September 1923, pp. 15,17,19.

⁷⁰³Hoe om matte te maak, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Julie 1930, pp. 33,35; Ses verskeie soorte matte en hoe om die te maak, *Die Boerevrou*, Julie – Oktober 1926; Hoe om matte te maak, *Die Boerevrou*, April 1922, pp. 28,29; Pragtige vloermatte, *Die Boerevrou*, Oktober 1922, pp. 24,25; Hoe om matte tuis te maak, *Die Boerevrou*, November 1922, pp. 24,25,27.

⁷⁰⁴Vir die badkamer ‘n praktiese en goedkoop muurkassie, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Januarie 1931, p. 29; Timmerwerk vir huisvrouens, *Die Boerevrou*, November 1924, p. 32; Hoe om ou meubels mooi te maak, *Die Boerevrou*, April 1923, p. 43; Sending meubels, *Die Boerevrou*, Oktober 1926, pp. 43,45; Plak, verf en kleur, *Die Boerevrou*, April 1926, pp. 53,54; Lampe, *Die Boerevrou*, September 1926, p. 19; Lampskerms van gaas, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Augustus 1930, p. 27.

⁷⁰⁵Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Maart 1924, pp. 45,47; Goeie wenke, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Februarie 1930, p. 26.

⁷⁰⁶Smaakvolle wonings, *Die Boerevrou*, Mei 1925, pp. 6-9.

⁷⁰⁷Gemak en gerief en die huis, *Die Boerevrou*, Oktober 1923, pp. 17,19; Gemak en gerief in die huis, *Die Boerevrou*, November 1923, pp. 17,19,21.

⁷⁰⁸Die Jakobese periode, *Die Boerevrou*, Junie 1925, p. 19; Die ou klere-kis, *Die Boerevrou*, Desember 1921, pp. 13,14; Die klere-kis, *Die Boerevrou*, Januarie 1922, pp. 9,10.

het, het berig oor die matjieshuise en kookskerms wat in 1930 nog in gebruik was in die koue Bokkeveld en Graham Botha, die destydse hoof-argivaris van Kaapland, het 'n stuk geskryf oor die historiese geboue van Kaapstad.⁷⁰⁹

6. Artikels oor die tuin

Die Blom en Groente Tuin deur Hortus, was reg van die begin af 'n rubriek in *Die Boerevrou*. Dit is later oorgeneem deur N.M. Vegter, die Superintendent van Parke in Pretoria, wat dit tot in November 1923 behartig het.⁷¹⁰ Daarin is lesers onder meer aangeraai watter soort groente of blomme om in elke maand van die jaar te saai of te plant, hoe om die grond voor te berei, hoe om plante te verplant, wanneer om wat te snoei of hoe om die plante te beskerm en versorg teen peste en ryp.⁷¹¹

Daar het min artikels oor die tuin of plante in die tydskrifte van 1924 tot 1926 verskyn.⁷¹² Van April 1926 tot Februarie 1927 was iemand genaamd J.F. weer verantwoordelik vir 'n tuinrubriek, hoewel nie onder een spesifieke titel nie.⁷¹³ Na Februarie 1927 het daar weer net losstaande artikels oor tuinmaak verskyn, behalwe van Oktober 1929 tot Februarie 1930, toe die tuinartikels weer die vorm van 'n rubriek aangeneem het. Dit is egter nie seker wie toe daarvoor verantwoordelik was nie.⁷¹⁴

⁷⁰⁹Die Bokveld se kookskerms, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, September 1930, pp. 88-90; K. Malherbe, *Die Boerevrou-boek*, p. 94; Iets oor ou Kaapstad, *Die Boerevrou*, Junie 1924, pp. 5-7.

⁷¹⁰Die Blom en Groente Tuin, *Die Boerevrou*, Maart 1919, p. 10; Die Blom- en Groentetuin in Maart, *Die Boerevrou*, Maart 1921, pp. 11,12; Blom- en groentetuin, *Die Boerevrou*, November 1923, pp. 56,57.

⁷¹¹Kyk byvoorbeeld: Die Blom- en groentetuin in Augustus, *Die Boerevrou*, Julie 1922, p. 21; Die Blom- en groentetuin in Februarie, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, p. 8.

⁷¹²Die Groentetuin, *Die Boerevrou*, September 1924, p. 19; 'n Praatjie oor blomme, *Die Boerevrou*, September 1924, p. 12.

⁷¹³Die mooi tuin, *Die Boerevrou*, April 1926, p. 15; Die blomtuin, *Die Boerevrou*, Julie 1926, pp. 11,33; Die tuin in Augustus, *Die Boerevrou*, Augustus 1926, p. 10.

⁷¹⁴Die tuin in Oktobermaand, *Die Boerevrou*, Oktober 1929, p. 15; Die tuin in Novembermaand, *Die Boerevrou*, November 1929, p. 39; Die tuin in Desembermaand, *Die Boerevrou*, Desember 1929, p. 23; Die tuin in Januariemaand, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Januarie 1930, p. 7; Die tuin in Februariemaand, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Februarie 1930, p. 48.

‘n Aparte reeks artikels deur Inez Verdoorn, *Veldblomme in die Transvaal*, met tekeninge deur Cythna Letty, het van November 1929 tot Julie 1930 verskyn⁷¹⁵ en J. Taylor Smith van die Cairnfield Nurseries in Johannesburg het van Mei 1928 tot Januarie 1929 ‘n reeks artikels vir *Die Boerevrou* geskryf. Dit het onder meer aanwysings bevat oor watter plante geskik is om in ‘n heining te laat groei, hoe om ‘n vrugteboord aan te plant en watter soorte plante goed in potte aard omdat die weer op die Hoëveld tuinmaak bemoeilik.⁷¹⁶

Verskeie ander artikels het ook deur die jare oor die tuin in die tydskrif verskyn, wat soms deel van die rubriek gevorm het, maar dikwels afsonderlik geplaas is. Daar was byvoorbeeld in Maart 1930 ‘n artikel oor pronkertjies en in Desember 1931 ‘n artikel met riglyne oor snoei.⁷¹⁷

Dit is onbekend hoeveel lesers die gereelde tuinbou-artikels in *Die Boerevrou* gelees en benut het. Dit blyk wel dat die lesers oor die algemeen baie in tuinmaak geïnteresseerd was as daar na die hoeveelheid navrae vir raad en die advertensies vir tuingereedskap, boomkwekers en bloemiste gekyk word.⁷¹⁸ In bykans elke ruilkolom was lesers wat blombolle en ander plante wou koop, verkoop of ruil; van kaktusplantjies, varkoorbolle en ranonkels tot uieplantjies en wortelsaad.⁷¹⁹ Soms is artikels op versoek van lesers geskryf, soos die artikel met ‘n plan en uitleg vir ‘n mooi blomtuin deur ‘n “deskundige,” wat in die uitgawe van September 1925 verskyn

⁷¹⁵Veldblomme in die Transvaal, *Die Boerevrou*, November 1929 tot Julie 1930.

⁷¹⁶Potplante vir die huis, *Die Boerevrou*, September 1928, p. 53; Vrugte op die plaas, *Die Boerevrou*, April 1928, p. 53; Heinings, *Die Boerevrou*, Julie 1928, p. 47.

⁷¹⁷Pronk-ertjies, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Maart 1930, p. 17; Snoei jou blomme, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Desember 1931, p. 40; Nog voorbeelde - Ertappel-verbouing vir die huisgesin, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, September 1931, p. 29; Die roostuin, *Die Boerevrou*, Januarie 1929, p. 11; Blomme vir winterversiering, *Die Boerevrou*, Mei 1929, p. 39.

⁷¹⁸Kyk Byvoorbeeld: Advertensie vir Van der Wal en Reesse in Pretoria, *Die Boerevrou*, September 1919, p.5; Vrage, *Die Boerevrou*, Januarie 1921, p. 31; Vrage en wenke, *Die Boerevrou*, Augustus 1921, p. 35.

⁷¹⁹Ruilkolom, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, April 1931, p. 42; Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Oktober 1923, p. 41; Ruilkolom, *Die Boerevrou*, April 1926, p.49; Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Desember 1926, p. 57.

het.⁷²⁰ Selfs die Witwatersrandse Landbou-Tentoonstelling het in 1928 'n nuwe afdeling, naamlik Tuinmaak, gehad waarvoor ingeskryf en pryse gewen kon word.⁷²¹

7. Artikels oor tuisnywerheid en boerdery

Hoewel *Die Boerevrou* 'n vrouetydskrif was, het daar gereeld artikels oor verskillende soorte boerderye en markverslae in verskyn. Dit het begin met onderwerpe waarby vrouens direk belang sou hê, soos hoenderboerdery wat 'n vrou op haar eie, sonder die ondersteuning van 'n man, kon behartig. Later, in 1923, het artikels oor boerdery in die algemeen en markverslae 'n gereelde verskynsel in die tydskrif geword.⁷²² Die laaste reeks markverslae het van April tot Desember 1928 in *Die Boerevrou* verskyn.⁷²³

'n Reeks artikels oor kaasmaak het saam met die boerdery-afdelings van Desember 1923 tot Mei 1924 verskyn.⁷²⁴ Daar het ook afsonderlike artikels oor kaas- en bottermaak, soos *Kaas maken op de plaats*, oorgedruk met verloop van die Landbou Departement, verskyn.⁷²⁵ Navrae deur lesers oor kaas- en bottermakery was volop en talle lesers het kaasresepte ingestuur.⁷²⁶

Uit die vele artikels, navrae en advertensies wat van belang sou wees vir hoenderboere, kan afgelei word dat 'n groot hoeveelheid vrouens met hoenders geboer het. In Mei, Augustus en Oktober 1919 het daar artikels verskyn wat lesers

⁷²⁰In die blomtuin, *Die Boerevrou*, September 1925, p. 13.

⁷²¹Witwatersrandse Landbou-Tentoonstelling, *Die Boerevrou*, Februarie 1928, p. 56.

⁷²²Kyk byvoorbeeld: Boerdery, *Die Boerevrou*, Junie 1923 tot Mei 1924; Boerdery, *Die Boerevrou*, Junie 1923, pp. 45,46.

⁷²³Produktemark, *Die Boerevrou*, April tot Desember 1928.

⁷²⁴Hoekom maak ek nie my eie kaas nie?, *Die Boerevrou*, Desember 1923 tot Mei 1924.

⁷²⁵Kaas maken op de plaats, *Die Boerevrou*, Mei 1923, pp. 47,49; Bottermakery op die plaas, *Die Boerevrou*, Januarie 1925, pp. 39,41,43.

⁷²⁶Vrage en wenke, *Die Boerevrou*, November 1921, p. 37; Solang als die lepel in die pappot staan, treuren wij nog niet!, *Die Boerevrou*, Maart 1922, pp. 31,33; Ruilkolom, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Maart 1931, p. 43.

aangemoedig het om hoenderboerdery te oorweeg en verduidelik hoe om te begin of selfs net om ander soorte hoenders vir boerdery te oorweeg.⁷²⁷ In ses van die twaalf uitgawes van 1921 het daar ook artikels oor hoenderboerdery en boerdery met ander pluimvee verskyn, asook 'n artikel in 1922, een in 1923 en twee in 1924. Hierdie artikels is vermoedelik almal deur J.J. Jordaan, die pluimveekundige van die Landbouskool Glen in die Vrystaat, geskryf, hoewel sy naam net by sommige van die artikels verskyn.⁷²⁸ In Februarie 1921 het hy vrouens ernstig aangemoedig om met hoenders te begin boer aangesien die oorlog gunstige omstandighede vir die uitvoer van pluimvee geskep het.⁷²⁹ Teen 1925 kon Jordaan se boek, *Pluimvee in Suid-Afrika*, in *Die Boerevrou* geadverteer word omdat daar in daardie stadium groot hoeveelhede lesers was wat 'n standhoudende inkomste uit pluimveeboerdery verdien het.⁷³⁰

'n Uittreksel uit 'n voorlesing oor hoenderboerdery van mnr. Bourlay, wat oorgeneem is van die *Pretoria News*, het in die uitgawe van September 1921 verskyn⁷³¹ en 'n referaat deur mev. Van Reenen, wat sy voor 'n kongres op Stellenbosch gelewer het, in November 1925.⁷³² Sy het vertel dat sy reeds in die vierde jaar van haar boerdery 'n profyt van £600 gemaak het. Hierdie stuk eindig met die oortuiging dat dogters finansiële onafhanklik moet wees sodat hulle nie ter wille van "'n lewe" trou nie, want dit sou na haar mening 'n onheilige huwelik wees. Van Reenen het ook 'n boek geskryf, *Voordelige hoenderboerdery*.⁷³³ 'n Artikel oor hoe om met eende te boer deur T.B. Cross, "Pluimvee-instrukteur, Landbouwschool, Cedera, Natal, het in

⁷²⁷Hoe om 'n boerderij te begin, *Die Boerevrou*, Mei 1919, p. 23; Hoenderboerderij, *Die Boerevrou*, Augustus 1919, p. 21; Raad met hoenderboerdery en kuikensiektes, *Die Boerevrou*, Oktober 1919, p.26.

⁷²⁸Kyk byvoorbeeld: Pluimvee klaarmaak vir die mark, *Die Boerevrou*, Januarie 1921, pp. 12,13; Die verveer van pluimvee, *Die Boerevrou*, April 1921, p. 19; Hoe om pluimvee te slag en reg te maak om per spoor naar die mark te stuur, *Die Boerevrou*, Januarie 1922, p. 21; Hoenderboerderij in die agterplaas op die dorp, *Die Boerevrou*, Augustus 1921, p. 23; Ganse, *Die Boerevrou*, Mei 1922, pp. 17,19.

⁷²⁹Pluimveeboere, word wakker!, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, pp. 29-31.

⁷³⁰Boekrak, *Die Boerevrou*, Maart 1925, p. 2; Resensies, *Die Boerevrou*, April 1925, p. 13.

⁷³¹Hoenderkuikens grootmaak, *Die Boerevrou*, September 1921, p. 21.

⁷³²'n Suksesvolle hoenderboerdery, *Die Boerevrou*, November 1925, pp. 4-6.

⁷³³Boekrak, *Die Boerevrou*, Augustus 1926, p. 7.

Oktober 1921 verskyn en Arthur Little, “leeraar in Pluimveeboerderij Grootfontein Landbouwschool,” het *Huismiddels* voor pluimvee geskryf, waarin alledaagse huishoudelike middels soos Engelse sout, asyn, uie en terpentyn vir hoendersiektes en –kwale aanbeveel is.⁷³⁴

In hierdie tyd, voor ‘n vaste rubriek of ‘n reeks artikels oor pluimveeboerdery begin het, het talle lesers reeds raad gevra oor hoenderboerdery, van hul produkte in *Die Boerevrou* se ruilkolom geadverteer of net geskryf en vertel van hul pluimvee.⁷³⁵ Iemand het raad gevra vir klein gansies wat op die ouderdom van ses weke maklik vrek en iemand anders wou weet waar sy Plymouth Rock hoendereiers of jong hane kon kry, terwyl mev. Kitty Cornelius wou weet hoe maak ‘n mens ‘n verekombers.⁷³⁶

Twee leseresse, mev. Van Vuuren en mej. R. Stapelberg, het ervaring met klein gansies gehad en kon raad gee en wel dat hulle om vier uur elke middag op hok gesit moet word omdat hulle hulle oorvreet.⁷³⁷ ‘n Jong leseressie van twaalf jaar oud, Nonnie Erasmus, kon vir mev. Jansie Jooste raad gee vir haar hoenders wat se oë toeswel.⁷³⁸ Ada Marais het laat weet dat sy jonkgetroud was en twee “penne” hoenders as trougeskenk gekry het. Sy het niks van hoenderboerdery af geweet nie en was baie bly dat, net toe sy dit nodig kry, verskeie stukke oor hoenderboerdery in die tydskrif verskyn het.⁷³⁹

Hoender- en ander pluimveeverwante vrae, raad en advertensies het mettertyd so toegeneem dat die ruilkolom later nie met minder as ten minste tien verwysings in elke uitgawe na hoenders, eende, ganse, kalkoene, makoue, vere, eiers, broeitome,

⁷³⁴De behandeling van eenden, *Die Boerevrou*, Oktober 1921, pp. 33,35,37; Huismiddels voor pluimvee, *Die Boerevrou*, November 1921, p. 39.

⁷³⁵Kyk byvoorbeeld: Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Augustus 1922, pp. 33,35.

⁷³⁶Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1921, pp. 17,19,21.

⁷³⁷Hoenderkuikens grootmaak, *Die Boerevrou*, September 1921, p. 21.

⁷³⁸Vrage en wenke, *Die Boerevrou*, November 1921, p. 37; Solang as die lepel in die pappot staan, treuren wij nog niet!, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, pp. 33,35-37.

⁷³⁹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, November 1921, p. 15.

broeimasjiene, kuikensiektes, groenvoerkampies of kunsmoeders gepubliseer kon word nie. As pluimveeboerdery 'n nasionale sport was, sou die lesers van *Die Boerevrou* definitief 'n kampioenspan gehad het. Daar is met Wyandotte, Rhode Island Red, Leghorn, Australian Orpington, Plymouth Rock, Sussex, Ancora, Minorca, Barnevelder of Bantam hoenders geboer. Ander het American Bronze of Mammoth Bronze kalkoene, Aylesbury, Kakie-Campbell of Pekin eende en Emden, Toulouse of Indiese ganse besit. Toe T.A.T. in 1931 'n broeimasjien geadverteer het, het 23 lesers navraag gedoen.⁷⁴⁰ Daar was so 'n groot hoeveelheid broeimasjiene op die mark (Buckeye, Economic, Cycle, Hearson's, Simplicity, Daniel's, Spratts, Samlin, Golden Fleece, Champion Belle, en Pataluma) dat dit nie vreemd is dat mev. F. Hagen wou raad hê oor watter soort die beste is om te koop nie.⁷⁴¹ Mev. W.J. Smit het in *Om die Koffietafel* vertel dat sy broeiseleiers verkoop "... en ek kry meer aanvrae as wat ek kan lewer ..."⁷⁴² Verleë het almal hartlik bedank vir die vere-bestellings en om verskoning gevra dat sy baie moes teleurstel.⁷⁴³

Oor geen ander onderwerp is daar so baie in *Die Boerevrou* geskryf as oor pluimveeboerdery nie. Teen 1926 was 'n artikel oor die een of ander aspek van pluimveeboerdery 'n vaste verskynsel in elke uitgawe. Afsonderlike artikels, soos P.J.T. de Wet se 'n *Nuwe hoender* oor die Barnevelder-ras wat toe pas uit Holland ingevoer is, was volop.⁷⁴⁴ Van mev. Dommissie het daar van Junie tot Augustus 1927 'n reeks artikels getiteld *Hoenderboerdery* verskyn.⁷⁴⁵ In September 1927 het 'n omvattende reeks artikels oor hoenderboerdery deur mev. O.T. van Niekerk 'n soort rubriek oor die onderwerp ingelui. In die rubriek het sy ook lesersvrae beantwoord en het gereeld haar verbasing uitgespreek oor die groot belangstelling en hoeveelheid

⁷⁴⁰Ruilkolom, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Oktober 1931, pp. 37,41.

⁷⁴¹Ons ruilkolom, *Die Boerevrou*, Januarie 1922, p. 21.

⁷⁴²Om die koffietafel, *Die Boerevrou*, September 1927, pp. 8-10.

⁷⁴³Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Maart 1929, p. 45.

⁷⁴⁴n Nuwe hoender, *Die Boerevrou*, Julie 1926, p. 33.

⁷⁴⁵Hoenderboerdery, *Die Boerevrou*, Junie tot Augustus 1927.

navrae wat sy uit alle dele van die land ontvang het.⁷⁴⁶ Sy het haar ook laat lei deur die briewe en probeer om in haar rubriek die behoeftes van haar lesers aan te spreek.⁷⁴⁷ Die laaste aflewering van hierdie rubriek was in Mei 1930,⁷⁴⁸ maar daar was steeds, tot en met die staking van die tydskrif aan die einde van 1931, gereeld artikels oor pluimveeboerdery.⁷⁴⁹

Figuur 39: Mev. Jansie Jooste van Vermaas (met die kruisie gemerk) by haar 360 ganse. Sy het gereeld gansvere en -dons in *Die Boerevrou* se ruilkolom geadverteer en moes dikwels die lesers meedeel dat al haar vere vir 'n spesifieke seisoen uitverkoop is.⁷⁵⁰

Uit: *Die Boerevrou*, Maart 1931, p. 41.

In die uitgawe van Oktober 1923 het mev. S.P. le Grange gevra waar sy “sy-ruspeiers” kon kry.⁷⁵¹ Dit lyk nie of sy ooit 'n antwoord op haar vraag uit die tydskrif gekry het nie, maar in Maart 1927, Julie 1928 en September 1931 het daar drie artikels oor die sywurmindustrie in *Die Boerevrou* verskyn. Daarin het die minister van Landbou en die regering se Afdeling vir Landbou-onderwys en Uitbreiding sywurmboerdery as 'n lonende bedryf bestempel en Suid-Afrikaners aangemoedig om dit op te neem. Belangstellendes kon aan die regering se Sydeskundiges skryf vir meer inligting.⁷⁵²

'n Ander soort boerdery waaroor daar 'n groot hoeveelheid artikels en navrae in *Die Boerevrou* gepubliseer is, is byeboerdery. Die eerste artikel daaroor het reeds in

⁷⁴⁶Hoenderboerdery op die plaas, *Die Boerevrou*, September 1927, pp. 43,56.

⁷⁴⁷Kyk byvoorbeeld: Hoenderboerdery, *Die Boerevrou*, Mei 1929, p. 37; Hoenderboerdery op die plaas, *Die Boerevrou*, Augustus 1929, p. 27.

⁷⁴⁸Hoenderboerdery op die plaas, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Mei 1930, p. 31.

⁷⁴⁹Kyk byvoorbeeld: Slaghoenders, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Maart 1931, p. 35.

⁷⁵⁰Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Oktober 1928, p. 54.

⁷⁵¹Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Oktober 1923, p. 41.

⁷⁵²Sy-wurm teelt, *Die Boerevrou*, Maart 1927, p. 6; Die sywurm-industrie, *Die Boerevrou*, Julie 1928, pp. 21,23; Die sywurmnywerheid, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, September 1931, pp. 35,37.

September 1919 verskyn⁷⁵³ en 'n reeks, *lets oor bije en heuning*, deur G.R. von Wielligh, wat selfs vandag nog baie insiggewend vir 'n byeboer sal wees, het tot in Junie 1921 verskyn. Dit handel oor hoe om swerms te vang en te versorg, te verdeel en te vervoer, hoe om self korwe te maak, die insameling en verwerking van heuning en hoe om aanvalle van bye te voorkom en af te wend.⁷⁵⁴ In September 1921 het mnr. Fischer vir mnr. Von Wielligh bedank vir die reeks artikels.⁷⁵⁵ Hy was definitief nie die enigste leser wat die artikels nuttig gevind het nie. Mev. Du Preez⁷⁵⁶ en mev. J. Boshoff⁷⁵⁷ het gereeld heuning in die ruilkolom geadverteer en dit blyk dat baie lesers 'n behoefte aan byewas en heuning gehad het.⁷⁵⁸ Byewas is gebruik as basis vir vloerwaks⁷⁵⁹ en heuning in resepte vir koek, hoesstroop en handerom.⁷⁶⁰

8. Artikels oor gesondheid

Volgens Lou-Marie Kruger is die bevordering van volksgesondheid en geletterdheid 'n kenmerk van nasionalisme. 'n Volk moet fisies gesonde en goed opgevoede kinders voortbring sodat hulle as 'n nasionale bate kan dien. Sy beskou die talle gesondheidsartikels in *Die Boerevrou* as bewys daarvan dat Mabel Malherbe die nasionalistiese ideologie doelbewus op hierdie manier wou bevorder.⁷⁶¹ Hoewel dit nie onmoontlik is dat Malherbe, as produk van haar tyd, omstandighede en

⁷⁵³Bijeboerderij vir die vrouwe van Suid Afrika, *Die Boerevrou*, September 1919, pp. 21,22.

⁷⁵⁴lets oor bije en heuning, *Die Boerevrou*, Januarie 1921, p. 31; lets oor bije en heuning, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, pp. 12,13; lets oor bije en heuning, *Die Boerevrou*, Maart 1921, pp. 17-19; lets oor bije en heuning, *Die Boerevrou*, Mei 1921, p. 15; lets oor bije en heuning, *Die Boerevrou*, Junie 1921, pp. 21,23.

⁷⁵⁵Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, September 1921, p. 17.

⁷⁵⁶Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Desember 1923, p. 57; Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Mei 1926, p. 49.

⁷⁵⁷Vrae, wenke en ruilkolom, *Die Boerevrou*, Januarie 1923, pp. 37,39.

⁷⁵⁸Wenke en vrage, *Die Boerevrou*, Februarie 1922, p. 35; Ruilkolom, *Die Boerevrou*, November 1925, pp. 55,56; Ruilkolom, *Die Boerevrou*, Julie 1928, pp. 51,53.

⁷⁵⁹Hoe om self vloere mooi te maak, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Julie 1930, pp. 37,39.

⁷⁶⁰Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, November 1923, p. 59; Eiers as skoonheidsmiddel, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, p. 39; Resepte, *Die Boerevrou*, September 1923, p. 41.

⁷⁶¹L. Kruger, *Gender, community and identity: women and Afrikaner nationalism in the Volksmoeder discourse of Die Boerevrou (1919-1931)*, M.A. dissertation, UCT, 1991, pp. 89-94.

geaardheid, haar lesers nasionalisties wou beïnvloed nie, was dit waarskynlik eerder haar opleiding en ervaring as verpleegster en die feit dat haar seun as baba baie siek was, wat haar besorgdheid oor mense se fisiese gesondheid aangevuur het. Siekte en gepaardgaande lyding is 'n natuurlike gegewe in enige politieke bestel en die begeerte tot verligting daarvan is wat die mens van ander geskape wesens onderskei. Reg van die begin af het *Die Boerevrou* gepoog om vrouens te help en van raad te voorsien om siekte te beveg en te voorkom. Dr. C.L. Leipoldt, wat die *Gesondheidsafdeling* aan die begin hanteer het, het in 1919, kort na die Spaanse griep-epidemie van 1918 wat duisende Suid-Afrikaners laat sterf het, geskryf:

Die griep-epidemie het ons gewijs hoe belangrik dit is dat ons algar iets afweet van hoe om 'n siek mens te behandel. Baje van ons arme slagoffers aan die plaag het gesterwe net omdat hulle nie die behoorlike behandeling – wat ons Verpleging noem – gekrij het nie wat hulle behoort te gekrij het.⁷⁶²

Die baie briewe wat die tydskrif uit die staanspoor ontvang het, getuig daarvan dat die rubriek groot byval by die lesers gevind het. Teen September 1919 kon Malherbe berig dat 'n "'n plaatselike vroue dokter" al die vrae oor gesondheid wat "ons in die laaste tijd gekrij het" voortaan sal behandel.⁷⁶³ Dit word later duidelik dat die "vroue dokter" Anne Cleaver was.

Dr. Anne Cleaver, 'n Engels-gebore vrou van Natal, het aan Cambridge studeer en in 1915 'n assistent vir dr. Leipoldt, wat toe Mediese Inspekteur van Skole was, geword. Deur haar toedoen het die skoolkliniek in Johannesburg tot stand gekom waar behoeftige kinders verpleeg kon word.⁷⁶⁴

⁷⁶²Gesondheidsafdeling, *Die Boerevrou*, Mei 1919, pp. 6,7.

⁷⁶³Redaksie, *Die Boerevrou*, September 1919, p. 2.

⁷⁶⁴'n Vrou met 'n groot hart, *Die Boerevrou*, Maart 1924, p. 8.

Dr. Cleaver het tot Augustus 1921 die gesondheidsrubriek *Dienende liefde* behartig. Sy het raad gegee oor die verpleging van siekes, watter tipe voedsel om vir hulle voor te berei en sy het verduidelik hoe aansteeklike siektes oorgedra word. Verder het sy vrae van lesers beantwoord.⁷⁶⁵

Gedurende 1922 en 1923 het daar nie 'n vaste gesondheidsrubriek in *Die Boerevrou* verskyn nie, maar daar is wel enkele artikels oor gesondheid gepubliseer.⁷⁶⁶ Daar is ook van tyd tot tyd met toestemming pamflette van die Bond van Rooikruis-Verenigings of artikels uit ander tydskrifte geplaas.⁷⁶⁷

In Mei 1924 is daar weer 'n vaste afdeling oor gesondheidsleer, tuisverpleging en kinderversorging begin en weer onder die titel *Dienende liefde*. Daar is ook planne beraam om onder die vaandel van *Die Boerevrou* gesondheidsvoorlesings op die platteland aan te bied.⁷⁶⁸ Mej. Marga Gutter (later Mayer), opgelei in Holland in kinderversorging, sou die rondreisende medewerkster wees. Sy sou ook die nuwe rubriek onder toesig van dr. Betsy Goddefroy, 'n vroue- en kinderdokter in Pretoria, behartig.⁷⁶⁹

Die lesers het dadelik die plan rondom die voorgenome lesings toegejuig.⁷⁷⁰ Die prinsipaal van die Sekondêre Skool op Fauresmith het in Julie 1924 reeds laat weet dat mej. Gutter die skool met 'n baie insiggewende gesondheidslesing besoek het. Hy was van mening dat dit jammer is dat dit nie in meer skole gedoen kon word nie.

⁷⁶⁵Dienende liefde, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, pp. 6,7; Dienende liefde, *Die Boerevrou*, Maart 1921, pp. 11,12,13; Dienende liefde, *Die Boerevrou*, Mei 1921, pp. 12,13; Dienende liefde, *Die Boerevrou*, Junie 1921, pp. 12-15; Dienende liefde, *Die Boerevrou*, Augustus 1921, pp. 9,21.

⁷⁶⁶Kyk byvoorbeeld: Malaria en die voorkoming en behandeling daarvan deur Jacobus C. Faure, professor in Entomologie aan die Transvaalse Universiteitskollege: Malaria en Muskiete, *Die Boerevrou*, Januarie 1922, pp. 5-8; Malaria en Muskiete, *Die Boerevrou*, Februarie 1922, pp. 4-6.

⁷⁶⁷Die gebruik en die misbruik van die neus, *Die Boerevrou*, Augustus 1923, p. 27; Kunsmatige asemhaal, *Die Boerevrou*, September 1923, pp. 25,27,56; Verpleegkuns, *Die Boerevrou*, Januarie 1921, p. 7; Speel, speel leer, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Augustus 1931, pp. 13,15.

⁷⁶⁸Redaksie, *Die Boerevrou*, Mei 1924, p. 2.

⁷⁶⁹Dienende liefde, *Die Boerevrou*, Mei 1924, pp. 4,5,7,56.

⁷⁷⁰Redaksie, *Die Boerevrou*, Junie 1924, p. 2.

'n Leseres het toe voorgestel dat elke dorp sy eie vereniging stig om die reëlings vir die lesings te behartig.⁷⁷¹ Ander lesers wou weet of daar nie boekies ook oor die lesingonderwerpe gedruk en versprei kon word nie, aangesien daar min leesstof oor gesondheidsake beskikbaar was.⁷⁷² Mabel het in *Die Boerevrou*-boek verklaar dat Marga Gutter verskeie toere deur die platteland vir *Die Boerevrou* onderneem het en dat die tydskrif met hierdie inisiatief die baanbreker op dié gebied in Transvaal was.⁷⁷³

Die laaste aflewering van *Dienende liefde* was in April 1925. Daarna het losstaande artikels oor verskillende gesondheidsaspekte gereeld in *Die Boerevrou* verskyn. Die versorging van babas, tande, noodhulp en die versorging en hantering van blindes en teringlyers het aandag geniet.⁷⁷⁴ Die outeurs van hierdie artikels se name het dikwels nie daarby verskyn nie daar word vermoed dat baie daarvan deur Malherbe self geskryf is.⁷⁷⁵

Die tydskrif het aan 'n groot behoefte voldoen deur leesstof oor en antwoorde op gesondheidskwessies te verskaf. M.Z. het in 1922 al vertel dat een van haar kinders baie siek was aan koors. Hulle woon op 'n plaas en die dokter het gesê dat die kind gesond sal word, mits die regte voedsel en versorging verskaf word. Sy het blykbaar al haar ou uitgawes van die tydskrif gaan uithaal en bestudeer. In haar brief het sy *Die Boerevrou* bedank as 'n "ware toevlug in die donkere dae en nagte."⁷⁷⁶

⁷⁷¹Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1924, pp. 27,35,37.

⁷⁷²Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1924, pp. 27,35,37.

⁷⁷³K. Malherbe, *Die Boerevrou*-boek, p. 37.

⁷⁷⁴Die babetjie wat aldeur huil, *Die Boerevrou*, September 1926, pp. 17,19; Wanneer Bybie verwag word, *Die Boerevrou*, Mei 1928, p. 39; Iets oor tande, *Die Boerevrou*, Julie 1927, p. 39; Sorg vir die tande, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Februarie 1930, pp. 41,43; Eerste hulp in die huis, April 1928, pp. 43,45; Gedagtes oor Blindesorg, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Augustus 1931, p. 4; Die sanatorium vir teringlyers op Nelspoort, *Die Boerevrou*, September 1927, p. 7.

⁷⁷⁵Kyk byvoorbeeld: Daardie verkoue! *Die Boerevrou*, Augustus 1928, p. 33.

⁷⁷⁶Om die Koffietafel, *Die Boerevrou*, Julie 1922, pp. 14,14,17.

Lesers kon ook uit *Die Boerevrou* meer te wete kom oor die opleiding van verpleegsters en vroedvroue en self raad uitruil vir siektes en kwale soos aambeie, rumatiek, liddorings en borsvoedingprobleme.⁷⁷⁷

Dit kan nie betwis word dat Mabel Malherbe se nasionalistiese oortuigings deurgeskemer het in die omgang wat die tydskrif en die lesers met mekaar gehad het nie. Daar kan geredeneer word dat dit soms op pogings tot beïnvloeding neergekom het. Tog getuig die lesers se ontvangs van en reaksie op *Die Boerevrou* kwalik van 'n passiewe groep vrouens, wat moes lees wat ook al vir hulle opgedis is. 'n Heel ander beeld van die Afrikanervrou as die slagoffer wat teen haar sin in die huishoudelike sfeer teruggedruk is, het uit die bladsye van die tydskrif na vore getree.

⁷⁷⁷Die Suidafrikaanse Hospitaal en Diakonessehuis, *Die Boerevrou*, Februarie 1921, p. 17; Advertensie vir mev. W.E. de Loor, Gediplomeerde Vroedvrou, *Die Boerevrou*, Oktober 1919, p. 4; Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Julie 1922, p. 35; Advertensie vir die Victoria Kraaminrigting, *Die Boerevrou*, Augustus 1921, p. 40; Ruilkolom, vrae en wenke, *Die Boerevrou*, Januarie 1925, pp. 49,51; Ruilkolom, *Die Boerevrou en Ons Kleintjie*, Julie 1930, p. 43; *Die Boerevrou*, Oktober 1922, p. 33; Wenke, *Die Boerevrou*, Mei 1922, pp. 37,39.